

บทที่ 6
มงคลหมู่ที่ 5
บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม

เนื้อหาบทที่ 6

บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม

6.1 มงคลหมู่ที่ 5 บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม

6.2 มงคลที่ 15 บำเพ็ญทาน

6.2.1 ทานคืออะไร	6.2.5 วิธีทำทานให้ได้บุญมาก
6.2.2 ประเภทของทาน	6.2.6 ผลของทาน
6.2.3 จุดมุ่งหมายของการให้ทาน	6.2.7 อานิสงส์การบำเพ็ญทาน
6.2.4 ทานที่ให้แล้วไม่ได้บุญ	

6.3 มงคลที่ 16 ประพฤติธรรม

- 6.3.1 การประพฤติธรรมคืออะไร
- 6.3.2 อานิสงส์การประพฤติธรรม

6.4 มงคลที่ 17 สงเคราะห์ญาติ

6.4.1 ญาติคือใคร	6.4.5 วิธีสงเคราะห์ญาติทางโลก
6.4.2 วิธีร่อนหาญาติแท้	6.4.6 วิธีสงเคราะห์ญาติทางธรรม
6.4.3 ลักษณะของญาติที่ควรสงเคราะห์	6.4.7 อานิสงส์การสงเคราะห์ญาติ
6.4.4 เวลาที่ควรสงเคราะห์ญาติ	

6.5 มงคลที่ 18 ทำงานไม่มีโทษ

6.5.1 งานไม่มีโทษคืออะไร	6.5.6 งานที่ทำเพื่อประโยชน์ตนเอง
6.5.2 วิธีพิจารณางานว่ามีโทษหรือไม่	6.5.7 งานที่ทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวม
6.5.3 องค์ประกอบของงานไม่มีโทษ	6.5.8 ข้อเตือนใจนักทำงานเพื่อส่วนรวม
6.5.4 วิธีรู้ก่อนทำ	6.5.9 ตัวอย่างการทำงานไม่มีโทษ
6.5.5 ประเภทของงานไม่มีโทษ	6.5.10 อานิสงส์การทำงานไม่มีโทษ

5. ทำงานไม่มีโทษ หมายถึงทำงานที่สุจริต ไม่มีเวรไม่มีภัย ไม่ผิดกฎหมาย ไม่ผิดประเพณี ไม่ผิดศีลธรรม ไม่เบียดเบียนใคร รวมทั้งงานที่มีประโยชน์แก่ตนและต่อส่วนรวม เช่น งานสาธารณกุศล งานสาธารณประโยชน์ และงานสังคมสงเคราะห์ต่างๆ

1. เพื่อให้นักศึกษาเข้าใจ และสามารถอธิบายความสำคัญของมงคลหมู่ที่ 5 บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมได้อย่างถูกต้อง
2. เพื่อให้นักศึกษาเข้าใจ และสามารถบอกความหมาย และประเภทของทาน พร้อมทั้งสามารถบอกจุดมุ่งหมายของการให้ทานได้อย่างถูกต้อง
3. เพื่อให้นักศึกษาสามารถยกตัวอย่างทานที่ให้แล้วไม่ได้บุญ และสามารถบอกวิธีทำทานที่ได้บุญมากได้อย่างถูกต้อง
4. เพื่อให้นักศึกษาสามารถบอกผลของการให้ทาน และอานิสงส์การบำเพ็ญทานได้อย่างถูกต้อง
5. เพื่อให้นักศึกษาเข้าใจ และสามารถบอกความหมายของการประพัตริธรรม วิธีปฏิบัติตามหลักกุศลกรรมบถ 10 ประการ และอานิสงส์ของการประพัตริธรรมได้อย่างถูกต้อง
6. เพื่อให้นักศึกษาเข้าใจ และสามารถบอกความหมาย และประเภทของญาติ พร้อมทั้งวิธีการหาญาติแท้ได้อย่างถูกต้อง
7. เพื่อให้นักศึกษาสามารถบอกลักษณะของญาติ และเวลาที่ควรสังเคราะห์ วิธีการสังเคราะห์ และอานิสงส์การสังเคราะห์ญาติได้อย่างถูกต้อง
8. เพื่อให้นักศึกษาเข้าใจ และสามารถบอกความหมายงานไม่มีโทษ วิธีพิจารณางานว่ามีโทษหรือไม่ และสามารถบอกองค์ประกอบของงานไม่มีโทษ 4 ประการได้อย่างถูกต้อง
9. เพื่อให้นักศึกษาสามารถบอกประเภทของงานไม่มีโทษ ยกตัวอย่างการทำงานไม่มีโทษ และอานิสงส์ของการทำงานไม่มีโทษได้อย่างถูกต้อง

บทที่ 6

บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม

6.1 มงคลหมู่ที่ 5 บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม

มงคลที่ 15 บำเพ็ญทาน

มงคลที่ 16 ประพฤติธรรม

มงคลที่ 17 สงเคราะห์ญาติ

มงคลที่ 18 ทำงานไม่มีโทษ

เมื่อเราสร้างครอบครัวให้มีความสุข มีความอบอุ่น มีฐานะมั่นคงเป็นปึกแผ่นแล้ว การพัฒนาตนเอง ขึ้นต่อไปของเรา เพื่อเป็นการขยายความสามารถในการทำความดีออกไป ให้กว้างขวาง เราทุกคนยังมีหน้าที่เป็นกำลังสำคัญในการบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม ช่วยเหลือส่วนรวม ให้สังคมอยู่เย็นเป็นสุข โดยมีหลักปฏิบัติดังนี้

1. บำเพ็ญทาน คือการให้ รู้จักสละทรัพย์สิ่งของที่เหมาะสมของตนแก่ผู้ที่สมควรได้รับ เป็นการกำจัดความตระหนี่ สร้างสมบุญกุศล ทำให้ใจของเราสูงขึ้นและเป็นการสร้างสันติสุขแก่มวลมนุษยชาติ

2. ประพฤติธรรม คือการประพฤติตนให้อยู่ในกรอบของความถูกต้องและความดีตามธรรมะที่ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงสอน พร้อมทั้งฝึกฝนอบรมตนตามหลักกุศลกรรมบถ 10 ให้มีคุณธรรมในตัวสูงขึ้น ประณีตขึ้นตามลำดับสมกับที่เกิดเป็นมนุษย์ และให้มีความเที่ยงธรรม ไม่ลำเอียง

3. สงเคราะห์ญาติ คือช่วยเหลือทั้งญาติสายโลหิตเดียวกัน ทั้งพี่ ป้า น้า อา ลุง หลาน ฯลฯ รวมทั้งผู้รู้จักคุ้นเคยกัน ญาติร่วมจังหวัด ญาติร่วมประเทศ ญาติร่วมโลก ซึ่งเราต้องมีหลักในการสงเคราะห์ โดยไม่ให้เสียศีลธรรมประจำใจของเรา การสงเคราะห์นี้เป็นการสร้างเสริมความสามัคคี ความเป็นปึกแผ่นของสังคมให้เกิดขึ้น

4. ทำงานไม่มีโทษ หมายถึงทำงานที่สุจริต ไม่มีเวรไม่มีภัย ไม่ผิดกฎหมาย ไม่ผิดประเพณี ไม่ผิดศีลธรรม ไม่เบียดเบียนใคร รวมทั้งงานที่มีประโยชน์แก่ตนและต่อส่วนรวม เช่น งานสาธารณกุศล งานสาธารณประโยชน์และงานสังคมสงเคราะห์ต่างๆ งานไม่มีโทษนี้เป็นงานที่ทำเพื่อเพิ่มพูนคุณธรรม ความดีของเราให้เจริญก้าวหน้า

6.2 มงคลที่ 15 บำเพ็ญทาน

ต้นไม้ที่ให้ผลและร่มเงา

นอกจากจะได้ชื่อว่าเป็นไม้มีประโยชน์แล้ว

ย่อมได้รับการดูแลใส่ปุ๋ยพรวนดินยิ่งๆ ขึ้นไปอีกฉันใด

ผู้ที่รู้จักให้ทาน นอกจากจะได้ชื่อว่าเป็นคนมีประโยชน์แล้ว

ย่อมได้รับการยกย่องสรรเสริญ

ช่วยเหลือสนับสนุน จากคนทั้งหลายอีกฉันนั้น

6.2.1 ทานคืออะไร

ทาน แปลว่า การให้ หมายถึง การสละสิ่งของของตน เพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น ด้วยความเต็มใจ การให้ทาน เป็นพื้นฐานความดีของมนุษยชาติ และเป็นสิ่งที่ขาดเสีย มิได้ในการจรจโรจน์สันติสุข พ่อแม่ ถ้าไม่ให้ทาน คือไม่เลี้ยงเรามา เรายังคงตายเสียตั้งแต่เกิดแล้ว สามภรรยาหาทรัพย์มาได้ไม่ปันกันใช้ ก็บ้านแตก ครูอาจารย์ ถ้าไม่ให้ทาน คือไม่ถ่ายทอดวิชาความรู้แก่เรา เราก็โง่ดักดาน คนเรา ถ้าโกรธแล้วไม่ให้อภัยทาน กันโลกนี้ก็เป็นเกลียด ชีวิตของคนเราจึงดำรงอยู่ได้ด้วยทาน เราโตมาได้ก็เพราะทาน เรามีความรู้ในด้านต่างๆ ก็เพราะทาน โลกนี้จะมีสันติสุขได้ ก็เพราะทาน การให้ทานจึงเป็นสิ่งจำเป็น และมีคุณประโยชน์อย่างใหญ่หลวง ต่อมนุษยชาติ

6.2.2 ประเภทของทาน

1. อามิสทาน คือการให้วัตถุสิ่งของเป็นทาน
2. ธรรมทานหรือวิทยาทาน คือการให้ความรู้เป็นทาน ถ้าเป็นความรู้ทางโลก เช่น สอนศิลป วิทยาการต่างๆ ให้ เรียกว่า วิทยาทาน หากเป็นความรู้ทางธรรม เช่น สอนให้ละชั่ว ประพฤติดี มีศีลธรรม เรียกว่า ธรรมทาน
3. อภัยทาน คือการสละอารมณ์โกรธเป็นทาน ให้อภัย ไม่จองเวร สละอารมณ์โกรธพยาบาท ให้ขาดออกจากใจ

การให้ธรรมะเป็นทาน ถือว่าเป็นการให้ทานที่ได้บุญสูงสุด มีคุณค่า กว่า การให้ทานทั้งปวง เพราะ ทำให้ผู้รับมีปัญญารู้เท่าทันโลก เท่าทันกิเลส สามารถนำไปใช้ได้ไม่รู้จักจบสิ้น ทั้งชาตินี้และชาติต่อไป ส่วนทานชนิดอื่นๆ ผู้รับได้รับแล้วไม่ซำกัหมดสิ้นไป

สัพพทานํ ธมมทานํ ชินาติ

การให้ธรรมทาน ชนะการให้ทั้งปวง

พ. ธ. 25/34/63

6.2.3 จุดมุ่งหมายของการให้ทาน

1. ให้เพื่อทำคุณ เป็นการให้เพื่อยึดเหนี่ยวน้ำใจกัน ให้เพื่อให้ผู้รับนิยมชมชอบในตัวผู้ให้ ไม่ได้มุ่งเพื่อเป็นบุญ เช่น คนที่สมัครผู้แทนฯ ถึงเวลา หาเสียงก็ก็เอาเงิน ผ่าป่า ไปทอด 10 วัด 20 วัด ไปสร้างสะพาน สร้างถนน เพื่อให้ชาวบ้านเห็นว่าตนเป็นคนใจบุญ จะได้ลงคะแนนเสียงให้ตน หรือบางคน รักพี่สาวเขา ก็เลยเอาขนมไปฝากน้องชาย การให้อย่างนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อผลประโยชน์ เพื่อให้ผู้รับรักตัวผู้ให้ การทำเช่นนี้ถ้าถามว่าได้บุญไหม ก็เห็นจะต้องตอบว่า ได้เหมือนกันแต่น้อยเหลือเกิน ได้ไม่เต็มที่ การให้ที่จะได้บุญ มากนั้น ต้องให้เพื่ออนุเคราะห์ และสูงขึ้นไปอีกคือให้เพื่อบูชาคุณ

2. ให้เพื่ออนุเคราะห์ เป็นการอุดหนุนเอื้อเฟื้อกัน ให้ด้วยความเมตตากรุณา เช่น พ่อแม่ให้อาหาร แก่ลูก ครูอาจารย์ให้ความรู้แก่ศิษย์ ผู้มีทรัพย์บริจาคทรัพย์เพื่อเป็นทุนการศึกษาแก่นักเรียนที่ยากจน เป็นต้น

3. ให้เพื่อบูชาคุณ เมื่อมีผู้ปรารถนาดีต่อเรา เมตตากรุณา ช่วยเหลือ อุปการะเรา เช่น พ่อแม่ ครูอาจารย์ เราก็แสดงความเคารพนบถนอบท่านด้วย กาย วาจา ใจ บูชาคุณท่านด้วยทรัพย์สินตามกำลัง ยามท่านเจ็บป่วยก็ช่วย พยาบาลรักษา ไม่ละทิ้งท่านทั้งในยามสุขและยามทุกข์ นอกจากนี้บุคคลที่ควรบูชาคุณ คือพระภิกษุสามเณรผู้ทรงคุณธรรม เป็นผู้ชี้ทางสันติสุขแก่โลก ให้รู้จักบำเพ็ญคุณโทษ เป็นธุระคอย สั่งสอนอบรมแนะนำประชาชนให้พ้นทุกข์ จึงควรบูชาท่านด้วยปัจจัยสี่ เพื่อให้ท่านมีกำลังบำเพ็ญพรต และ บำเพ็ญประโยชน์แก่เพื่อนมนุษย์ตามสมณวิสัยได้เต็มที่

ข้อเตือนใจ

คนเราเมื่อตายไปแล้ว ทรัพย์สมบัติแม้แต่เข็มเล่มเดียวก็ไม่สามารถนำติดตัวไปได้ วิธีเดียวเท่านั้น ที่จะนำทรัพย์ติดตัวไปได้ คือการนำทรัพย์นั้นไปทำทาน

ทานเป็นประโยชน์แก่ผู้มีชรา (ความแก่) พยาธิ (ความเจ็บ) มรณะ (ความตาย) เพลาลาญอยู่ ถ้ารู้จักขนทรัพย์ออกด้วยทาน ทรัพย์นั้นย่อม เป็นประโยชน์แก่เขาได้ ทรัพย์ที่บำเพ็ญทานแล้วชื่อว่า ขนออกแล้ว ดูเถิด เจ้าของเรือนที่ถูกไฟไหม้ ทรัพย์ใดที่ขนออกได้ก็เป็นประโยชน์แก่เขา ส่วนทรัพย์ใด ที่ขนออกไม่ได้ก็ต้องถูกไฟไหม้อยู่ในเรือนนั่นเอง

6.2.4 ทานที่ให้แล้วไม่ได้บุญ

1. ให้สุรายาเสพติด เช่น บุหรี่ เหล้า ฝิ่น กัญชา ยาฆ่า ฯลฯ
2. ให้อาวุธ เช่น เขากำลังทะเลาะกัน ยื่นปืน ยื่นมีดให้
3. ให้มหรสพ เช่น พาไปดูหนังดูละคร ฟังดนตรี เพราะทำให้กามกำเริบ
4. ให้สัตว์เพศตรงข้าม เช่น หาสุนัขตัวเมียไปให้ตัวผู้ หาสาว ๆ ไป ให้เจ้านาย ฯลฯ
5. ให้ภาพลามก รวมถึงหนังสือลามกและสิ่งยั่วยุกามารมณ์ทั้งหลาย

6.2.5 วิธีทำทานให้ได้บุญมาก

การทำทานให้ได้บุญมาก ต้องพร้อมด้วยองค์ 3 คือ

1. วัตถุประสงค์ของที่จะให้ทานต้องเป็นของที่ตนได้มาโดยสุจริตชอบธรรม ไม่ได้คดโกงหรือเบียดเบียนใครมา

ให้ทานด้วยน้ำพริกผักต้มที่ได้มาโดยบริสุทธิ์ ได้กุศลมากกว่าให้อาหารโต๊ะจีนราคาตั้งพันด้วย เงินทองที่ได้มาโดยไม่บริสุทธิ์

2. เจตนาบริสุทธิ์ คือมีเจตนาเพื่อกำจัดความตระหนี่ของตนทำเพื่อเอาบุญ ไม่ใช่เอาหน้าเอาชื่อเสียง ไม่ใช่เอาความเด่นความดังความรัก จะต้องมีเจตนาบริสุทธิ์ทั้ง 3 ขณะ คือ

-ก่อนให้ก็มีใจเลื่อมใสศรัทธาเป็นทุนเดิม เต็มใจที่จะทำบุญนั้น

-ขณะให้ก็ตั้งใจให้ ให้ด้วยใจเบิกบาน

-หลังจากให้ก็มีใจแช่มชื่น ไม่นึกเสียดายสิ่งที่ให้ไปแล้ว

3. บุคคลบริสุทธิ์ คือเลือกให้แก่ผู้รับที่เป็นผู้มีศีลบริสุทธิ์ มีความสงบเรียบร้อย ตั้งใจประพฤติธรรม โดยทั่วไปแล้วพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงสอนว่าพระสงฆ์เป็นเนืองนบุญของโลกแต่ถึงกระนั้นก็ทรงสอนให้เลือก ถ้าจะนิมนต์พระภิกษุเฉพาะเจาะจงก็ให้นิมนต์พระที่เคร่งครัดในสิกขาวินัยนำเลื่อมใสถ้าจะนิมนต์พระไม่เฉพาะเจาะจงให้สมภารจัดให้ก็ให้เลือกนิมนต์จากหมู่สงฆ์ที่ประพฤติสิกขาวินัยเคร่งครัดสำหรับผู้ให้ทานคือตัวเราเอง ก็ต้องมีศีลบริสุทธิ์ จึงจะได้บุญมาก จะเห็นว่าทุกครั้งที่เราจะถวายสังฆทาน พระท่านจะให้ศีลก่อน เพื่อว่าอย่างน้อยที่สุดในขณะนั้นเรายังมีศีล 5 ครบ จะได้เกิดบุญกุศลเต็มที่

6.2.6 ผลของการทาน

การให้ทานเป็นเรื่องของความชุ่มเย็น ผู้ที่ให้ทานอยู่เสมอย่อมมีใจผ่องใสเยือกเย็น หมู่ชนที่นิยมการให้ทานย่อมไม่มีความเดือดร้อนใจ เนื่องจากต่างคนต่างมีอหิชาคัยไมตรีถ้อยที่ถ้อยอาคัยกัน หนึ่งใจของคนเรานี้มีอำนาจมีพลังสามารถดึงดูดทรัพย์ได้ ถ้าใครสั่งสมการให้และการเสียสละมามาก จะมีพลังดึงดูดทรัพย์มาก ถ้าใครมีใจตระหนี่มีความโลภมาก จะมีพลังดึงดูดทรัพย์น้อย โบราณท่านจึงกล่าวไว้ว่า คนทำทานมามากจะทำให้รวย แม้องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ก็ยังทรงยกย่องทานไว้หลายลักษณะ ดังนี้

คนควรให้ในสิ่งที่ควรให้

การเลือกให้ทานพระสุตตสรรเสริญ

คนพาลเท่านั้นที่ไม่สรรเสริญการให้ทาน

เมื่อมีจิตเลื่อมใสแล้ว ทักขิณาทานหาชื่อว่าเป็นของน้อยไม่

บุญของผู้ให้ย่อมเจริญก้าวหน้า

ผู้ให้ย่อมผูกไมตรีไว้ได้

ผู้ให้ย่อมเป็นที่รักของคนหมู่มาก

ผู้มีปัญญาให้ความสุขย่อมได้รับความสุข

ขุ. ชา. สตตก. 27/1012/217, ขุ. ชา. อฏก. 27/1184/249,

ขุ. ธ. 25/23/38, ขุ. วิ. 26/47/82, ขุ. อ. 25/168/215,

ส. ส. 15/845/316, อญ. ปจก. 22/35/43, 22/37/45

ผู้ให้อาหารชื่อว่าให้กำลัง
ผู้ให้ผ้าชื่อว่าให้วรรณะ
ผู้ให้นานพาทนะชื่อว่าให้ความสุข
ผู้ให้ประทีปโคมไฟชื่อว่าให้จักขุ
ผู้ให้ที่พักอาศัยชื่อว่าให้ทุกสิ่งทุกอย่าง
ผู้ให้ธรรมทานชื่อว่าให้อมฤตธรรม
(กนิหนทสูตร) ส. ส. 15/138/44

ผู้ให้ของที่พอใจ ย่อมได้ของที่พอใจ
ผู้ให้ของที่เลิศ ย่อมได้ของที่เลิศ
ผู้ให้ของที่ดี ย่อมได้ของที่ดี
ผู้ให้ของที่ประเสริฐ ย่อมเข้าถึงฐานะอันประเสริฐ
นระใดให้ของที่เลิศ ให้ของที่ดี และให้ของที่ประเสริฐ
นระนั้นจะเกิด ณ ที่ใดๆ ย่อมมีอายุยืน มียศ ณ ที่นั้นๆ
(มณฑาทายีสสูตร) อภ. ปุจก. 22/44/56

6.2.7 อานิสงส์การบำเพ็ญทาน

1. เป็นที่มาของสมบัติทั้งหลาย
2. เป็นที่ตั้งแห่งโภคทรัพย์ทั้งปวง
3. ผู้ให้ย่อมได้รับความสุข
4. ผู้ให้ย่อมเป็นที่รักของคนหมู่มาก
5. ผู้ให้ย่อมผูกไมตรีไว้ได้
6. ทำให้เป็นผู้มีเสน่ห์
7. ทำให้เป็นที่น่าคบหาของคนดี
8. ทำให้เข้าสังคมได้คล่องแคล่ว
9. ทำให้แก้แค้นล้างอาชญาในทุกชุมชน
10. ทำให้มีชื่อเสียงเกียรติคุณดี
11. แม้ตายแล้วก็ไปเกิดในสวรรค์

ฯลฯ

6.3 มงคลที่ 16 ประพฤติธรรม

ไม้จันทน์แม่แห้ง ยังไม่ลั่นกลิ่นหอม
อ้อยแม่ถูกหีบ ยังไม่ลั่นรสหวาน
เกลือแม่ถูกสะตุ ยังไม่ลั่นรสเค็ม
บัณฑิตแม่ตกทุกข์ ยังไม่เลิกประพฤติธรรม

6.3.1 การประพฤติธรรมคืออะไร

การประพฤติธรรม คือการประพฤติตนให้อยู่ในกรอบของความถูกต้องและความดี ทั้งปรับปรุงพฤติกรรมของตนให้ดีขึ้นกับที่เกิดเป็นคนและให้มีความเที่ยงธรรม ไม่ลำเอียง

เราจะเห็นได้ว่า การประพฤติธรรมนั้น พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสไว้ เป็นมงคลที่ 16 ก่อนมงคลที่ 17 และ 18 คือการสงเคราะห์ญาติและการทำงานไม่มีโทษ

เหตุที่พระองค์ทรงวางลำดับมงคลว่าด้วยการประพฤติธรรมไว้ตรงนี้ก็เพราะในการสงเคราะห์ญาติและการทำงานไม่มีโทษ ซึ่งเป็นการทำงานเพื่อส่วนรวมนั้น เราต้องมีการทำงานติดต่อกับคนจำนวนมาก ซึ่งมีอัธยาศัยต่างๆ กันไป ถ้าไม่ระมัดระวังให้ดีแล้ว โอกาสที่จะกระทบกระทั่งกันก็มีมาก โอกาสที่เราจะทำให้งานเสียหายขาดความเป็นธรรมก็มีมากเช่นกัน

ดังนั้น ก่อนทำงานเพื่อส่วนรวมจึงต้องประพฤติธรรม เพื่อเป็นการปรับปรุงตนให้พร้อมที่จะอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างผาสุก ไม่นำความเดือดร้อนมาสู่ตนเองและผู้อื่น ซึ่งได้แก่การประพฤติปฏิบัติตน 2 ลักษณะควบคู่กันไป ได้แก่

1. ประพฤติเป็นธรรม
2. ประพฤติตามธรรม

ประพฤติเป็นธรรม คือมีความเที่ยงธรรม มีความยุติธรรม

ความมั่นคงและความสงบเรียบร้อยของสังคมนั้น ขึ้นอยู่กับหลักธรรมอย่างหนึ่งคือ ความยุติธรรม สังคมใดก็ตามแม้จะมีข้าวปลาอาหารสมบูรณ์มั่งคั่งบริบูรณ์ แต่ถ้าขาดความยุติธรรม เสียอย่างเดียว สังคมนั้นก็จะมีแต่ความเดือดร้อนวุ่นวาย

เพราะขาดความยุติธรรม ครอบครัวจึงแตกสลาย

เพราะขาดความยุติธรรม บ้านเมืองจึงเกิดปฏิวัติรัฐประหาร

เพราะขาดความยุติธรรม สงครามระหว่างประเทศจึงเกิดขึ้น

ความยุติธรรม คือการกระทำที่ชอบด้วยเหตุผล จึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับทุกหนทุกแห่ง มีบางคนเข้าใจว่า ความยุติธรรมเป็นเรื่องมาจากผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่เป็นผู้ให้ ตนเป็นผู้รับ ความเข้าใจเช่นนี้ผิด อันที่จริงความยุติธรรม เป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนจะต้องให้แก่กัน

เราจึงต้องฝึกตนเองให้เป็นคนที่ปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างชอบด้วยเหตุผล มีความยุติธรรมไม่ลำเอียง เพราะอคติ 4 ประการ ดังต่อไปนี้

1. ไม่ลำเอียงเพราะรัก เช่น ถึงจะรักนาย ก มากเพียงใดก็ตาม แต่ถ้า ไม่มีผลงานดีเด่น ก็ต้องยกย่องคนอื่นที่มีความสามารถดีกว่าขึ้นมา ไม่เห็นแก่หน้า ข้อนี้รวมถึงการไม่เป็นคนโลภ ไม่รักทรัพย์สมบัติ มากจนยอมเสียความเป็นธรรม

2. ไม่ลำเอียงเพราะชัง คือถึงจะเกลียดหรือไม่ชอบใครเป็นเรื่องส่วนตัว ก็ไม่นำมาปนกับงาน ซึ่งเป็นเรื่องส่วนรวม หากเขาทำความดีก็ต้องปูนบำเหน็จรางวัลให้เช่นเดียวกับคนอื่น ไม่เลือกที่รักมักที่ชัง

3. ไม่ลำเอียงเพราะหลง คือเป็นคนมีปัญหา หูตากร้างไกล รู้เท่าทันคน ไม่โง่ ใครๆ ไม่สามารถหลอกลวงได้ ไม่เป็นผู้ใหญ่ชนิดลงโทษผู้น้อยโดยที่ไม่ได้ไต่สวนความผิดให้ชัดเจนก่อน เป็นต้น

4. ไม่ลำเอียงเพราะกลัวภัย คือมีใจอาฆาตไม่หวั่นไหว ไม่เกรงอิทธิพลมืดใดๆ ถึงจะถูกขู่ทำร้ายก็ไม่ยอมเสียความเป็นธรรม เพราะมีความรักธรรมยิ่งกว่าชีวิต

คุณสมบัติทั้ง 4 ประการนี้ คนทุกคนจำเป็นต้องมี มิฉะนั้นโลกนี้ก็จะวุ่นวาย โดยเฉพาะผู้นำทุกท่าน จะต้องปลูกฝังให้เกิดขึ้นในตนจนเต็มที

ผู้ใดไม่ละเมิดความยุติธรรม

เพราะความรัก ความชัง ความโง่เขลา และความกลัวของผู้นั้น

ย่อมเด่นดุจดวงจันทร์ เปล่งแสงสว่างในข้างขึ้นทุกค่ำคืน

(อคติสูตร) อง. จตุกก. 21/18/23

ประพฤติตามธรรม คือการประพฤติปฏิบัติตนตามธรรมะที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงสอน ฝึกฝนอบรมตนเองให้คุณธรรมในตัวสูงขึ้นประณีต ขึ้นตามลำดับ ได้แก่ การปฏิบัติตามหลักกุศลกรรมบถ 10 ประการ ดังนี้

1. เว้นจากการฆ่าสัตว์ คือไม่ฆ่าสัตว์ นับตั้งแต่ฆ่าคนทั่วไป ฆ่าสัตว์ ที่มีคุณ และฆ่าสัตว์อื่นๆ

เจตนารมณ์ของกุศลกรรมบถข้อนี้ ต้องการให้ทุกคนรู้จักแก้ปัญหาโดยสันติวิธี ไม่ใช่โดยวิธีฆ่าอีกฝ่ายหนึ่งเสีย เพราะการฆ่านั้น ผู้ฆ่าย่อมเกิดความทราฐนโหดร้ายขึ้นในใจ ทำให้ใจเศร้าหมองและตนก็ต้องรับผลกระทบต่อไป เป็นการแก้ปัญหาซึ่งจะสร้างปัญหาอื่นๆ ต่อมาโดยไม่จบสิ้น ต้องคอยหวาดระแวงว่าญาติพี่น้องเขาจะมาทำร้ายตอบ

2. เว้นจากการลักทรัพย์ คือไม่แสวงหาทรัพย์มาโดยทางทุจริต เช่น

ลัก = ขโมยเอาลับหลัง

ฉก = ชิงเอาข้างหน้า

กรรโชก = ชูเอา

ปล้น = รวมหัวกันแย่งเอา

ตุ๋ = เลี่ยงเอา

ฉ้อ = โกงเอา

หลอก	=	ทำให้เขาหลงเชื่อแล้วให้ทรัพย์สิน
ลวง	=	เบี่ยงบ่ายลวงเขา
ปลอม	=	ทำของที่ไม่จริง
ตระบัด	=	ปฏิเสธ
เบียดบัง	=	ซุกซ่อนเอาบางส่วน
ลับเปลี่ยน	=	แอบเปลี่ยนของ
ลักลอบ	=	แอบนำเข้าหรือออก
ยักยอก	=	เบียดบังเอาของในหน้าที่ตน

เจตนารมณ์ของกุศโลภกรรมบถข้อนี้ ต้องการให้ทุกคนทำมาหาเลี้ยงชีพโดยสุจริต ซึ่งจะทำให้ใช้ทรัพย์สินได้เต็มอ้อมไม่ต้องหวาดระแวงว่าจะมีใครมาทวงคืน

3. เว้นจากการประพฤติดินในกาม คือไม่กระทำความผิดในทางเพศ ไม่ล่วงอำนาจแก่ความกำหนด เช่น การเป็นชู้กับสามีภรรยาคนอื่น การข่มขืน การฉุดคร่าอนาจาร

เจตนารมณ์ของกุศโลภกรรมบถข้อนี้ ต้องการให้ทุกคนมีจิตใจสูง เคารพในสิทธิของเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน เป็นการรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม

4. เว้นจากการพูดเท็จ คือต้องไม่เจตนาพูดให้ผู้ฟังเข้าใจผิดไปจากความเป็นจริง ซึ่งรวมถึงการทำเท็จให้คนอื่นหลงเชื่อรวม 7 วิธีด้วยกัน คือ

พูดปด	=	โกหกซึ่งๆ หน้า
ทนสาบาน	=	ทำผิดแล้วไม่ยอมรับผิด
ทำเล่ห์กระเท่ห์	=	ทำที่อวดอ้างความศักดิ์สิทธิ์ของตนเกินเหตุ
มารยา	=	เจ็บน้อยทำเป็นเจ็บมาก
ทำเลศ	=	ทำที่ให้ผู้อื่นตีความคลาดเคลื่อนเอาเอง
เสริมความ	=	เรื่องนิดเดียวทำให้เห็นเป็นเรื่องใหญ่
อำความ	=	เรื่องใหญ่ปิดบังไว้ให้เป็นเรื่องเล็กน้อย

การเว้นจากพูดเท็จต่างๆ เหล่านี้ หมายถึง

-ไม่ยอมพูดคำเท็จเพราะเหตุแห่งตน กลัวภัยจะมาถึงตนจึงโกหก

-ไม่ยอมพูดคำเท็จเพราะเหตุแห่งคนอื่น รักเขาอยากให้ได้ประโยชน์จึงโกหกหรือเพราะเกลียดเขาอยากให้เขาเสียประโยชน์จึงโกหก

-ไม่ยอมพูดเท็จเพราะเห็นแก่อำมิสสินบน เช่น อยากได้ทรัพย์สิน เงินทองสิ่งของ จึงโกหก

เจตนารมณ์ของกุศโลภกรรมบถข้อนี้ ต้องการให้ทุกคนมีความสัตย์จริงกล้าเผชิญหน้ากับความจริง เยี่ยงสุภาพชน ไม่หนีปัญหา หรือหาประโยชน์ใส่ตัวด้วยการพูดเท็จ

5. เว้นจากการพูดส่อเสียด คือไม่เก็บความข้างนี้ไปบอกข้างโน้น เก็บความข้างโน้นมาบอกข้างนี้ ด้วยเจตนาจะยุแหย่ให้เขาแตกกัน ควรกล่าวแต่ถ้อยคำอันแสดงคุณค่าของความสามัคคี

เจตนารมณ์ของกุศโลภกรรมบถข้อนี้ ต้องการไม่ให้คนเราหาความชอบด้วยการประจบสอพลอ ไม่เป็นข้างซ้าย ต้องการให้หมู่คณะสงบสุขสามัคคี

6. เว้นจากการพูดคำหยาบ คือไม่พูดคำซึ่งทำให้คนฟังเกิดความ ระคายใจ ครูดหู และถือว่าผู้พูดเองเป็นคนมีสกุลต่ำ ได้แก่

คำด่า	=	พูดเผ็ดร้อน แทงหัวใจ พูดกดให้ต่ำ
คำประชด	=	พูดกระแทกแตกดัน
คำกระทบ	=	พูดเบรียบเปรยให้เจ็บใจเมื่อได้คิด
คำแตกดัน	=	พูดกระแทกกระทั้น
คำสบถ	=	พูดแข่งชักหักกระดูก
คำหยาบโลน	=	พูดคำที่ลั้งคมรังเกียจ
คำอาฆาต	=	พูดให้หวาดกลัวว่าจะถูกทำร้าย

เจตนารมณ์ของกุศลกรรมบถข้อนี้ ต้องการให้ทุกคนเป็นสุภาพชน รู้จักสำรวมวาจาของตน ไม่ก่อความระคายใจแก่ผู้อื่นด้วยคำพูด

7. เว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ คือไม่พูดเหลวไหล ไม่พูดพล่อยๆ ลักแต่ว่ามีปากอยากพูดก็พูดไปหาสาระมิได้ พูดแต่ถ้อยคำที่ควรฟังไว้ในใจ มีหลักฐาน มีที่อ้างอิง ถูกกาลเวลา มีประโยชน์

เจตนารมณ์ของกุศลกรรมบถข้อนี้ ต้องการให้ทุกคนมีความรับผิดชอบต่อถ้อยคำของตน

8. ไม่โลภอยากได้ของเขา คือไม่เพ่งเล็งที่จะเอาทรัพย์สินของคนอื่น ในทางทุจริต

เจตนารมณ์ของกุศลกรรมบถข้อนี้ ต้องการให้คนเราเคารพในสิทธิข้าวของของผู้อื่น มีจิตใจสงบไม่ฟุ้งซ่านไหวระเพื่อไปเพราะความอยากได้ทรัพย์สินของผู้อื่น ทำให้มีใจผ่องแผ้ว มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ พร้อมทั้งจะสร้างประโยชน์ให้แก่ส่วนรวม

9. ไม่พยาบาทปองร้ายเขา คือไม่ผูกใจเจ็บ ไม่คิดอาฆาตล้างแค้น ไม่จองเวร มีใจเบิกบาน แจ่มใสไม่ขุ่นมัว ไม่เกลือกกลั้วด้วยโทสะจริต

เจตนารมณ์ของกุศลกรรมบถข้อนี้ ต้องการให้คนเรารู้จักให้อภัยทาน ไม่คิดทำลาย ทำให้จิตใจสงบผ่องแผ้วเกิดความคิดสร้างสรรค์

10. ไม่เห็นผิดจากคลองธรรม คือไม่คิดแย้งกับหลักธรรม ได้แก่ มีความเห็นที่เป็น สัมมาทิฐิ 8 ประการ คือ

1. เห็นว่าการให้ทานดีจริง ควรทำ
2. เห็นว่าการบูชาบุคคลที่ควรบูชาดีจริง ควรทำ
3. เห็นว่าการต้อนรับแขกดีจริง ควรทำ
4. เห็นว่ากฎแห่งกรรมมีจริง
5. เห็นว่าโลกนี้โลกหน้ามีจริง
6. เห็นว่าบิดามารดามีพระคุณต่อเราจริง
7. เห็นว่านรกสวรรค์มีจริง
8. เห็นว่าสมณพราหมณ์ที่หมดกิเลสแล้วมีจริง

เจตนารมณ์ของกุศลกรรมบถข้อนี้ ต้องการให้คนเรามีพื้นใจดี มีมาตรฐานความคิดที่ถูกต้อง ยึดถือค่านิยมที่ถูกต้อง มีวินัยฉัยถูก มีหลักการ มีแนวความคิดที่ถูกต้อง ส่งผลให้ความคิดในเรื่องอื่น

ถูกต้องตามไปด้วย

เราไม่เห็นธรรมอื่นแม้สักอย่าง
ซึ่งจะเป็นเหตุให้กุศลธรรมที่ยังไม่เกิดได้เกิดขึ้น
หรือกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว
เพิ่มพูนไพบูลย์ยิ่งขึ้นเหมือนอย่างลัมมาทีฏฐินีเลย
อง. เอก. 20/182/40

คุณธรรมทั้ง 10 ประการนี้ คนทุกคนจำเป็นต้องฝึกให้มีในตน โดยเฉพาะผู้นำ ผู้ที่จะบำเพ็ญ
ประโยชน์แก่สังคมส่วนรวม จะต้องฝึกให้มีในตนอย่างเต็มที่ จึงจะทำงานได้ดี
ธรรมย่อมรักษาผู้ประพฤติธรรม บุคคลใด หวังความสุข หวังความเป็นใหญ่ หวังความก้าวหน้า
ต้องประพฤติธรรม

6.3.2 อานิสงส์การประพฤติธรรม

1. เป็นมหากุศล
2. เป็นผู้ไม่ประมาท
3. เป็นผู้รักษาสัทธรรม
4. เป็นผู้นำพระพุทธศาสนาให้เจริญ
5. เป็นสุขในโลกนี้และโลกหน้า
6. ไม่ก่อเวรก่อภัยกับใครๆ
7. เป็นผู้ให้อภัยแก่สรรพสัตว์
8. เป็นผู้ดำเนินตามปฏิปทาของนักปราชญ์
9. สร้างความเจริญความสงบสุขแก่ตนเองและส่วนรวม
10. เป็นผู้สร้างทางมนุษย สวรรค์ พรหม นิพพาน ฯลฯ

ธมฺมจารี สุขํ เสติ
การประพฤติธรรม นำสุขมาให้
ขุ. ธ. 25/23/37

6.4 มงคลที่ 17 สงเคราะห์ญาติ

ต้นไม้ที่เกิดรวมกันเป็นป่าดง
แต่ละต้นย่อมช่วยปะทะลมพายุให้แก่กัน จึงยืนต้นอยู่ได้นาน
ผิดจากต้นไม้ที่เกิดอยู่โดดเดี่ยว แม้จะเป็นไม้เจ้าป่าสูงใหญ่ก็ตาม
เมื่อได้พายุตามลำพัง ย่อมหักโค่นลงโดยง่าย

เช่นกัน คนที่มีญาติอยู่พร้อมหน้า ก็ย่อมมีผู้คอยช่วยเหลือ
(ด้านทาน)ปะทะมรสุมชีวิตให้ผ่อนหนักเป็นเบา
เมื่อเราทำดีมีสุข มีทางเจริญก้าวหน้า ก็มีคนให้ความสนับสนุน

6.4.1 ญาติคือใคร?

ญาติ แปลว่า คนคุ้นเคย คนใกล้ชิด หมายถึง บุคคลที่คุ้นเคยและวางใจกันได้ มี 2 ประเภท ได้แก่

1. ญาติทางโลก แบ่งได้เป็น 2 พวก คือ

-ญาติโดยสายโลหิต เช่น ทวด ปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า น้า อา พี่ น้อง หลาน หลาน หลาน ฯลฯ (สำหรับพ่อแม่ ลูก ภรรยาสามี ถือว่าเป็นคนใกล้ชิดเรามากที่สุด ขอให้ยกไว้ต่างหาก เพราะเรามีหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติต่อบุคคลเหล่านี้ต่างกันไป)

-ญาติโดยความใกล้ชิดคุ้นเคย เช่น เป็นเพื่อนสนิทสนมกับเราโดยตรงหรือสนิทสนมกับญาติทางสายโลหิตของเรา

2. ญาติทางธรรม หมายถึง ผู้เป็นญาติเพราะเหตุ 4 ประการ คือ

- เป็นญาติเพราะบวชให้เป็นภิกษุ
- เป็นญาติเพราะบวชให้เป็นสามเณร
- เป็นญาติเพราะให้นิสสัย
- เป็นญาติเพราะสอนธรรมะให้

6.4.2 วิธีร่อนหาญาติแท้?

คนรู้จักกันที่เรียกว่าญาตินั้น ไม่ใช่เพียงรู้จักตัว ไม่ใช่เพียงรู้จักว่า เวลานี้เขาจะช่วยอะไรเราบ้าง แต่จะต้องมีใจผูกพันกับผู้ที่ตนถือว่าเป็นญาติเสมอ แม้แยกย้ายกันไปก็อยากรู้ข่าวคราวว่าผู้นั้นทุกข์หรือสุข หากเดือดร้อนก็พร้อมจะช่วยสงเคราะห์ อย่างนี้เรียกว่าญาติ ญาติที่แท้ต้องมีใจผูกพันทั้งต่อหน้าและลับหลัง ถ้ารู้จักกันเพียงผิวเผินจากไปแล้วก็แล้วกันไป อย่างนี้ไม่นับเป็นญาติ ยิ่งถ้าคนรู้จักมักคุ้นกันนั้น ดีกับเราเฉพาะยามเราเจริญ คำก็ฟุ้งสองคำก็น้อง แต่พอเราเพลี่ยงพล้ำลง ชักหันมาเล่นแง่ จะแกล้งเอาเนื้อจะเถื่อเอาหนัง คนอย่างนี้ไม่ใช่ญาติแน่นอน วิธีพิจารณาว่าใครเป็นญาติทำได้ง่ายๆ คือ ใครก็ตามที่เมื่อเราเจ็บป่วย แล้วพอรู้ข่าวคราวก็มาเยี่ยมเยียนในยามที่เราปราศจากลาภ ยศ ตำแหน่งหน้าที่การงาน อันมีเกียรติ แล้วยังปฏิบัติตนอย่างสม่ำเสมอต่อเรา หรือถ้าเราตายก็พร้อมจะไปเผาศพเรา นั้นแหละจึงนับว่าเป็นญาติ

6.4.3 ลักษณะของญาติที่ควรสงเคราะห์

1. เป็นคนที่พยายามช่วยเหลือตนเองก่อนแล้วอย่างเต็มที่ ไม่ใช่เอะอะ มีอะไรก็วิ่งมาหาทำคนเดียวงอมืองอเท้า ไม่ยอมช่วยตนเอง
2. รู้จักทำตัวให้น่าช่วย มีความประพฤติดี ไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข มีสัมมาคารวะ มีความอ่อนน้อมถ่อมตน มีน้ำใจโอบอ้อมอารี

6.4.4 เวลาที่ควรสงเคราะห์ญาติ

1. เมื่อยากจนหาที่พึ่งไม่ได้
2. เมื่อขาดทุนทรัพย์ค้าขาย
3. เมื่อขาดยานพาหนะ
4. เมื่อขาดอุปกรณ์ทำกิน
5. เมื่อเจ็บไข้ได้ป่วย
6. เมื่อคราวมีธุระการงาน
7. เมื่อคราวถูกใส่ความ มีคดี

เรื่องการสงเคราะห์ญาติ จะว่าง่ายก็เหมือนยาก ครั้นจะว่ายากก็เหมือนง่าย คนที่ญาติพี่น้องจนตัวเองเสียผู้เสียคนไปก็มี คนที่เอาพี่เอาน้องจนตัวเองแทบตายทั้งเป็นก็มาก เรื่องนี้จึงต้องมีขอบเขต มีวิธีการที่เหมาะสม ไม่ใช่ว่าใครทำอะไรให้ญาติแล้วจะดีเสมอไป

6.4.5 วิธีสงเคราะห์ญาติทางโลก

ความมุ่งหมายของการสงเคราะห์ญาติ อยู่ที่ว่าผู้ถูกสงเคราะห์น้ำใจญาติให้เป็นปึกแผ่น โดยใช้หลัก สังคหวัตถุ 4 ดังนี้

1. ทาน หมายถึง การเอื้อเฟื้อแบ่งกันกินแบ่งกันใช้ ให้ของฝากยามเยี่ยมเยียน ให้ของขวัญยามมงคล ให้ของกินของใช้ยามตรุษยามสารท ตลอดจน ให้ทุนรอนทำมาหากิน โดยควรจะต้องงบบกลางไว้สำหรับสงเคราะห์ญาติโดยเฉพาะและเมื่อแบ่งปันให้ญาติไปแล้วก็ไม่คิดจะทวงคืน แต่ถ้าเขานำมาคืนเองก็ควรเก็บสำรองไว้ในงบบกลางนี้อีก สำหรับสงเคราะห์ญาติคนอื่นๆ ที่เดือดร้อนต่อไป

2. ปิยวาจา พูดจาต่อกันด้วยคำสุภาพอ่อนโยน เรียกสรรพนามตามศักดิ์ เช่น เรียกลุง ป้า น้า อา อันเป็นภาษาของคนรักใคร่เคารพนับถือกัน ถึงจะโกรธเคืองขัดใจก็ไม่แข็งขี้หักกระดูกหรือนินทาว่าร้าย

3. อุตถจริยา ทำตัวให้เป็นประโยชน์แก่ญาติ คือช่วยเหลือเมื่อมีธุระการงาน เช่น แต่งงาน บวชนาค เจ็บป่วย เป็นความ งานศพ และอื่นๆ อย่างน้อยก็ให้กำลังใจ

4. สมานัตตตา วางตัวกับญาติให้เหมาะสมกับฐานะ ตำแหน่ง เหตุการณ์ สิ่งแวดล้อม เคารพญาติผู้ใหญ่ เ็นดูญาติผู้น้อย เสมอต้นเสมอปลาย ร่วมทุกข์ร่วมสุขไม่ทอดทิ้งกัน

6.4.6 วิธีสงเคราะห์ญาติทางธรรม

คือชักชวนญาติให้รู้จักประกอบการบุญการกุศล ชักนำให้ได้ทำทาน รักษาศีล เจริญภาวนา

ให้ตั้งอยู่ในศรัทธา สอนธรรมะให้ ชักนำให้บวช ชักนำให้ปฏิบัติธรรม

ข้อเตือนใจ

การสงเคราะห์ญาติเป็นความดี เป็นมงคลแก่ผู้ทำ แต่ทั้งนี้ต้องทำตามวิธีทางที่ถูกต้อง คือต้องไม่เอาการช่วยเหลือญาติพี่น้องมาทำให้เสียความเป็นธรรมในหน้าที่ของตน

ทางฝ่ายญาติพี่น้องซึ่งเป็นผู้ขอรับความช่วยเหลือ ยังต้องคิดให้มาก ถ้ารักกันจริงแล้ว ไม่สมควรที่จะไปขอร้องญาติพี่น้องที่มีบุญวาสนา มีอำนาจหน้าที่ให้เขาทำผิด ให้ช่วยเหลือเราในทางที่ไม่เป็นธรรม อย่าขอร้องหรือแม้แต่จะทำให้เขาต้องกังวลใจที่จะมาทำความผิดเพื่อผลประโยชน์ของเรา การขอร้องญาติ นั้นไม่ผิดศีล ไม่ผิดธรรม และไม่เสียมารยาทแต่อย่างใด ข้อสำคัญอยู่ที่ว่า อย่าขอให้เขาทำผิดเพื่อเราก็คงแล้วกัน

จะเห็นได้ว่ามงคลที่ 11, 12, 13 เป็นการสงเคราะห์บิดามารดา บุตร ภรรยา แต่การสงเคราะห์ญาติ แทนที่จะอยู่ต่อมาเป็นมงคลที่ 14 กลับเป็นมงคลที่ 17 โดยต้องฝึกทำงานเป็นในมงคลที่ 14 บำเพ็ญทานในมงคลที่ 15 และประพฤติดุสิตธรรมมีความเที่ยงตรงไม่ลำเอียงในมงคลที่ 16 ก่อน จึงจะสงเคราะห์ญาติ ทั้งนี้เพื่อป้องกันการเล่นพรรคเล่นพวกให้เสียธรรม

6.4.7 อาณิสสการสงเคราะห์ญาติ

1. เป็นฐานป้องกันภัย
2. เป็นฐานอำนาจ
3. เป็นบุญกุศล
4. เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจกัน
5. ทำให้สนิทสนมคุ้นเคยกัน
6. ทำให้เกิดความสามัคคีกัน
7. ทำให้เกิดความจงรักภักดีต่อกัน
8. เป็นเหตุแห่งสันติสุขไปทั่วโลก
9. เป็นประเพณีอันดีงามของนักปราชญ์
10. ทำให้ตระกูลใหญ่โต มั่นคง
11. ทำให้มีญาติมากทุกภพทุกชาติ
12. เป็นแบบอย่างที่ดีแก่อนุชนรุ่นหลัง
13. เป็นการสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดีให้เกิดขึ้น

ฯลฯ

ตระกูลใดที่หมู่ญาติได้ร่วมกันสร้างสรรค์จรจรวงศ์วานให้เป็นปึกแผ่นแน่นหนา จะเป็นทีเกรงขามแก่บุคคลทั้งหลาย แม้ผู้มุ่งร้ายก็ไม่กล้ามาเบียดเบียน ประดุจความหนาทิบแห่งกอไผ่ ที่มีหนามแวดล้อมอยู่รอบข้าง ย่อมไม่มีใครเข้าไปตัดได้ง่ายๆ หรือเหมือนดังกอบัวที่เจริญงอกงามอยู่ในสระ ย่อมเป็นที่เจริญตาเจริญใจแก่ผู้พบเห็น

6.5 มงคลที่ 18 ทำงานไม่มีโทษ

โรงงานที่ดีมีประสิทธิภาพ

ไม่ใช่เพียงเพราะผลิตผลงานได้มากเท่านั้น

แต่จะต้องผลิตผลงานที่มีคุณภาพและเป็นประโยชน์ด้วย

เช่นกัน คนเราจะเจริญก้าวหน้า

ทำประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่นได้

ไม่ใช่เพียงเพราะทำงานได้มากเท่านั้น

แต่จะต้องเลือกทำเฉพาะงานที่ไม่มีโทษด้วย

6.5.1 งานไม่มีโทษคืออะไร

งานไม่มีโทษ หมายถึง งานที่ไม่มีเวรไม่มีภัย ไม่เบียดเบียนใคร แต่เป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนและผู้อื่น

ความสามารถในการทำงานของคนมีอยู่ 2 ระดับ คือ ขั้นทำได้ กับ ขั้นทำดี

ทำได้ หมายถึง การทำงานสักแต่ให้เสร็จๆ ไป จะเกิดประโยชน์หรือไม่เพียงใด ไม่ได้คำนึงถึง

ทำดี หมายถึง การเป็นผู้คิดให้รอบคอบ ถึงผลได้ผลเสียทุกแง่มุม แล้วจึงเลือกทำเฉพาะแต่ที่เป็นประโยชน์จริงๆ สิ่งใดที่ไม่เห็นว่าจะเป็นประโยชน์ ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่นเพียงพอก็ไม่ทำสิ่งนั้น พูดสั้นๆ ก็คือ ถ้าทำต้องให้ดี ถ้าไม่ดีต้องไม่ทำ

กล่าวอีกนัยหนึ่ง ทำได้ หมายถึง ทำสิ่งต่างๆ ได้ตามที่ตนอยากได้ อยากทำ เช่น ค้าขายเป็นก็ขายสิ่งที่ไม่ควรขาย อย่างพวกเหล้า บุหรี่ ยาฆ่า เป็นต้น หรืออยากได้ยศ อยากได้ตำแหน่ง ก็มุ่งมันช่วงชิงเอาให้ได้ ผิดถูกชั่วดีอย่างไรไม่ได้คำนึง การทำได้จึงเป็นเพียงคุณสมบัติขั้นต้นของคนทำงานเท่านั้น ถ้าจะให้ดีจริงแล้ว ต้องถึงขั้น ทำดี คนทำดีนั้นมีคุณสมบัติในตัวถึง 2 อย่าง คือ นอกจากจะทำได้แล้วยังสามารถเลือก ไม่ทำก็ได้ ถ้าเห็นว่าทำแล้วจะไม่ดี อย่างนี้จึงจะเก่งแท้

อาจจะเปรียบได้ว่า คนทำงานขั้นทำได้ก็เหมือนกับ เด็กทารกที่เพิ่งรู้จักกิน ทำเป็นแต่เพียงหยิบอะไรใส่เข้าปากแล้วกลืนลงท้องไป กินขั้นนี้เรียกว่า กินได้ ยังไม่ใช่คนกินเป็น ยังไม่มีความดีพิเศษอะไรนัก ถ้าพี่เลี้ยงเผลออาจหยิบสิ่งที่เป็นพิษใส่เข้าปากแล้วกลืนลงท้อง ให้ผู้ใหญ่ต้องเฝ้าระวังหาหมอกก็ได้ แต่คนกินเป็น จะต้องรู้จักเลือกของกิน เห็นว่าควรกินจึงกิน ถ้าไม่ควรกินก็ไม่กิน เช่นกัน นักทำงานที่เก่งแท้ต้องถึงขั้นทำดี คือไม่ใช่สักแต่ทำงานได้ แต่ต้องเห็นว่าจะทำเป็นงานที่ดีควรทำจึงลงมือทำ

6.5.2 วิธีพิจารณาว่างานมีโทษหรือไม่

ในการพิจารณาว่างานมีโทษหรือไม่ ต้องไม่ถือเอาคำติชม ของคนพาลมาเป็นอารมณ์ เพราะคนพาลนั้น เป็นคนมีใจขุ่นมัวเป็นปกติ มีวิณัจฉาเสีย ความคิดความเห็นผิดเพี้ยนไปหมด สิ่งใดที่ถูกก็เห็นเป็นผิด ที่ผิดกลับเห็นเป็นถูก หรือเรื่องที่ดีคนพาลก็เห็นเป็นเรื่องที่ชั่ว แต่เรื่องที่ชั่วกลับเห็นเป็นเรื่องที่ดี ถือว่าเป็นบรรทัดฐานไม่ได้

ส่วนบัณฑิตนั้น เป็นคนมีความคิดเห็นถูกต้อง รู้จักผิดชอบชั่วดี รู้จักบาปบุญคุณโทษ ทั้งเป็นคนมีศีล มีลัทธิ คนประเภทนี้ใจกับปากตรงกัน เราจึงควรรับฟังคำติชมของบัณฑิตด้วยความเคารพ

หลักที่บัณฑิตใช้พิจารณาว่างานมีโทษหรือไม่นั้น มีอยู่ 4 ประการด้วยกัน แบ่งเป็นหลักทางโลก 2 ประการ และหลักทางธรรม 2 ประการ

6.5.3 องค์ประกอบของงานไม่มีโทษ

งานไม่มีโทษจะต้องมีองค์ประกอบ 4 ประการ ดังนี้

1. ไม่ผิดกฎหมาย
2. ไม่ผิดประเพณี
3. ไม่ผิดศีล
4. ไม่ผิดธรรม

1. ไม่ผิดกฎหมาย กฎหมายเป็นระเบียบข้อบังคับซึ่งทุกคนต้องปฏิบัติตาม การทำผิดกฎหมายทุกอย่างจัดเป็นงานมีโทษทั้งสิ้น แม้บางอย่างจะไม่ผิดศีลธรรมข้อใดเลย เช่น การปลูกบ้านในเขตเทศบาล ต้องขออนุญาตตามเทศบัญญัติ ถ้าไม่ขอผิด การทำอย่างนี้ดูเผินๆ ทางธรรมเหมือนไม่ผิด เพราะปลูกในที่ของเราเอง และด้วยเงินทองของเรา แต่การกระทำดังกล่าวก็เป็นงานมีโทษคือมีตำหนิ และโปรดทราบด้วยว่าเมื่อใครทำงานมีโทษก็ย่อมผิดหลักธรรมอยู่นั่นเอง อย่างน้อยก็ผิดมงคล

พระลัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงสั่งสอนเป็นหนักหนาทั้งพระทั้งชาวบ้านให้เคารพต่อกฎหมายบ้านเมือง โดยเคร่งครัด ไม่เคยปรากฏในที่ใดเลยว่าพระบรมศาสดาของเราสอนพุทธศาสนิกชนให้แข็งข้อต่อกฎหมาย แม้จะเอาการประพฤติดุธรรมหรือความเป็นพระเป็นสงฆ์ เป็นข้ออ้างแล้วทำการดื้อแพ่ง ก็หาชอบด้วยพุทธประสงค์ไม่

ทั้งนี้แสดงให้เห็นว่า พระพุทธศาสนาต้องการให้ศาสนิกชนเป็นคนรักสงบและให้เคารพพระราชกำหนดกฎหมาย ชาวพุทธต้องไม่ทำตัว ดื้อแพ่ง ต่อกฎหมายบ้านเมืองไม่ว่าในกรณีใดๆ

ถ้าเราพิจารณาในแง่มงคลแล้ว จะเห็นได้ชัดว่าการทำผิดกฎหมายนั้นเป็นอัปมงคลแน่ เพราะเป็นการสร้างความผิดคล่องคอตัวเอง

2. ไม่ผิดประเพณี ประเพณีหมายถึง จารีต ขนบธรรมเนียมของมหาชนในถิ่นหนึ่งๆ หรือสังคมหนึ่ง ซึ่งแตกต่างกันมากบ้างน้อยบ้าง แต่เมื่อคนทั้งหลายเชื่อถือกันเป็นส่วนมากและนิยมว่าดี ก็กลายเป็นกฎของสังคม ใครทำผิดประเพณีถือว่าผิดต่อมหาชน เช่น ประเพณีแต่งงาน ประเพณีต้อนรับแขก ประเพณีรับประทานอาหาร ประเพณีทำความเคารพผู้ใหญ่ ฯลฯ ซึ่งแตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่น จึงต้องศึกษาให้ดี

เราชาวพุทธเมื่อจะเข้าไปสู่ชุมชนใด ก็ต้องถามไถ่ดูก่อนว่าเขามีประเพณีอย่างไรบ้าง อะไรที่พอจะโอนอ่อนผ่อนตามได้ก็ทำตามเขา แต่ถ้าเห็นว่า ทำไปแล้วจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อตัวเรา เสียหายแก่ภูมิธรรม และศักดิ์ศรีของชาวพุทธ ก็ควรงดเสียอย่าเข้าไปเกี่ยวข้อง เช่น ประเพณีไม่ให้เกียรติแก่ผู้สูงอายุ ดูถูกผู้หญิง ของคนบางเหล่า ประเพณีถือฤกษ์ยามจนแทบไม่มีโอกาสทำมาหากิน ประเพณีห้ามถ่ายอุจจาระปัสสาวะซ้ำที่ของชาวอินเดียบางกลุ่ม จนกระทั่งไม่สามารถทำร่วมใช้ได้

3. ไม่ผิดศีล ศีลเป็นพื้นฐานของการทำความดีทุกอย่าง แม้ในไตรสิกขา ซึ่งถือเป็นหัวใจของ

พระพุทธศาสนาก็บ่งไว้ว่า

ศีล เป็นพื้นฐานของสมาธิ
สมาธิ เป็นพื้นฐานของปัญญา
ปัญญา เป็นเครื่องบรรลุนิพพาน

ดังนั้นผู้ที่คิดจะสร้างชีวิตโดยไม่นำพาในการรักษาศีลเลย จึงเป็น การคิดสร้างวิมานในอากาศ เราชาวพุทธทั้งหลายควรพิจารณาทุกครั้งก่อนทำงาน งานที่เราจะทำนั้นขัดต่อศีล 5 หรือไม่ ถ้าผิดศีลก็ไม่ควร ให้งดเว้นจากการล่วงละเมิดศีล และงดเว้นจากการสนับสนุนผู้อ้างตัวว่าเป็นผู้วิเศษ แต่ไม่มีศีลด้วยเช่นกัน

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสว่า เธอพึงพิจารณาเนืองๆ ว่า ตัวเราเองตำหนิตัวเราเองโดยศีล ได้หรือไม่ เธอพึงพิจารณาเนืองๆ ว่า ท่านผู้รู้ ใคร่ครวญแล้วตำหนิเราโดยศีลได้หรือไม่
(นัย อภินิหารปัจเจกธรรมสูตร) อภ. ทสก. 24/48/92

4. ไม่ผิดธรรม ธรรมคือความถูกต้องความดี ในการปฏิบัติงานทุกครั้ง ต้องคำนึงถึงข้อธรรมที่ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสไว้ให้ถี่ถ้วน เพราะ

งานบางอย่างแม้จะไม่ผิดกฎหมาย ไม่ผิดประเพณี และไม่ผิดศีล แต่อาจผิดหลักธรรมได้ ดังเช่น
การผูกโกรธ คิดพยาบาท ผิดหลักกุศลกรรมบถ
การเกียจคร้าน ผิดหลักอิทธิบาท
การเป็นนักเลงการพนัน เจ้าชู้ ผิดหลักการละอายมุข

ดังนั้นเมื่อเราทำงาน ไม่ว่าจะเป็นงานทางกาย ทางวาจา หรือทางใจ ก็ตาม เราต้องทำให้ถูกต้อง ตามกฎหมาย ประเพณี ศีล และธรรม จึงจะได้ชื่อว่าเป็นคนทำงานไม่มีโทษ

คนบางคนมีปัญหาว่า ใจก็ต้องการทำงานไม่มีโทษ แต่ทำงานครั้งใดก็จะรู้ว่างานที่ตัวเองทำเป็นงาน มีโทษ ก็สายไปเสียแล้ว ทำไปแล้ว จึงมีปัญหาวินิจฉัยว่าทำอะไรเราจึงจะเป็นคนที่รู้ก่อนทำ

6.5.4 วิธีรู้ก่อนทำ

ทางพระพุทธศาสนาสอนเรื่องการทำงานไว้ว่า นิสุสมม กรณํ เสยโย คือ ใคร่ครวญดูก่อน แล้วจึงลงมือทำ นักทำงานสมัยนี้ก็มีคติว่า อย่าถามก่อนเห็น อย่าเซ็นก่อนอ่าน ซึ่งก็เป็นการปฏิบัติตาม หลักธรรมนั่นเอง

แต่การทำงานแบบนี้คนหนุ่มสาวมักจะไม่ค่อยชอบเพราะใจร้อน เวลาเสนองานให้ผู้ใหญ่ พอท่าน บอกว่า ขอคิดดูก่อน เด็กก็มักจะขัดใจหาว่าคนแก่ขี้ขลาดทำอะไรไม่เด็ดขาด ความจริงไม่ใช่เรื่องกล้าหรือ ขลาด แต่เป็นเรื่องการใช้ความคิด ท่านต้องการรู้ก่อนทำ ไม่ใช่ทำก่อนรู้ แล้วทำอะไรเราจึงจะรู้ก่อนทำ

ข้อสำคัญคือ ต้องทำใจเราให้คลายความอวดดีถือถือทิฐิมานะ ต้องยอมรับว่าเราไม่ใช่คนเก่งที่สุด เราไม่ใช่คนฉลาดที่สุด ยังมีผู้ที่เกิดก่อนเรารู้เห็นมามากกว่าเรา ใครลดความลำพองลงเสียได้ดังนี้ คนนั้นจะมีหวังเป็นคนรู้ก่อนทำ ถ้าปรับปรุงตัวอย่างนี้ไม่ได้ก็ไม่มีหวัง จะต้องเป็นคนทำก่อนรู้อยู่ต่อไป สอดตกแล้ว

จึงรู้ว่าโรงเรียนไม่ดี ดับแข็งแล้วจึงรู้ว่ากินเหล้ามากเกินไป หมดตัวแล้วจึงรู้ว่าไม่ควรเล่นการพนัน
หนักเข้าก็ต้องเข้าคุกแล้วจึงรู้ว่าบ้านเมืองมีชื่อ มีแป่ กรรมแท้ๆ

6.5.5 ประเภทของงานไม่มีโทษ

งานที่เราทำนั้นแบ่งได้เป็น 2 ประการ คือ

1. งานที่ทำเพื่อประโยชน์ตนเอง
2. งานที่ทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

ผู้ที่ทำงานไม่มีโทษก็หมายถึง ผู้ที่ทำงานทั้ง 2 ประการนี้อย่างถูกต้อง และสมบูรณ์ตามองค์ประกอบทั้ง 4 ประการ ดังได้กล่าวมาแล้ว

6.5.6 งานที่ทำเพื่อประโยชน์ตนเอง

คือการทำมาหาเลี้ยงชีพต่างๆ เช่น ทำนา ทำสวน ค้าขาย เป็นครู เป็นช่างไม้ ช่างยนต์ ฯลฯ
ซึ่งในเรื่องการประกอบอาชีพนี้ พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตรัสว่า อาชีพต้องห้ามต่อไปนี้ พุทธศาสนิกชนไม่ควรทำ
ได้แก่

1. การค้าอาวุธ
2. การค้ามนุษย์
3. การค้ายาพิษ
4. การค้ายาเสพติด
5. การค้าสัตว์เพื่อนำไปฆ่า

ใครก็ตามที่ประกอบอาชีพ 5 ประการข้างต้นนี้ ได้ชื่อว่าทำงานมีโทษ และก่อให้เกิดโทษแก่ตนเอง
มากมายสุดประมาณ แม้จะร่ำรวยเร็วก็ไม่คุ้มกับบาปกรรมที่ก่อไว้

6.5.7 งานที่ทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

คือการทำงานสังคมสงเคราะห์ช่วยเหลือคนข้างเคียง และช่วยเหลืองานที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม
ส่วนรวม เช่น สร้างสะพาน ทำถนน สร้างศาลา ที่พักอาศัยข้างทาง ฯลฯ

6.5.8 ข้อเตือนใจนักทำงานเพื่อส่วนรวม

ในการทำงาน ให้ทำเต็มที่ตามกำลังแต่อย่าทำจนล้นมือ และก่อนจะทำงานเพื่อส่วนรมนั้น เราจะ
ต้องฝึกฝนตัวเองให้ดีกว่านั้น ฝึกแก้นิสัยที่ไม่ดีๆ ในตัวด้วยการประพฤติธรรมดั่งมงคลที่ 16 เพื่อป้องกัน
ไม่ให้กระทบกระทั่งกับ ผู้อื่นเวลาทำงาน และเพื่อให้สามารถควบคุมการทำงานให้เป็นไปตามเป้าหมายว่าเพื่อ
สังคมจริงๆ ไม่ใช่เพื่อชื่อเสียง เพื่อความมีหน้ามีตาของเราเอง และให้รับรู้ว่าการทำงานเพื่อส่วนรมนั้น
แท้จริงผู้ที่ได้รับประโยชน์มากที่สุดก็คือ ตัวเราเอง คือได้ทั้งบุญกุศลและอุปนิสัยที่ดีติดตัวไปเบื้องหน้า และ
เป็นการสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดีให้แก่ตัวเองอีกด้วย ส่วนประโยชน์ที่ผู้อื่นจะได้รับถือเป็นเพียงผลพลอยได้
เท่านั้น ถ้าคิดได้อย่างนี้จะทำให้ใจสบาย มีกำลังใจในการทำงาน และไม่คิดทวงบุญทวงคุณเอากับใคร

นอกจากนั้น ผู้ที่จะทำงานเพื่อส่วนรวมจะต้องหัดรักษาศีล 8 รักษาอุโบสถศีล เพื่อเป็นการ ฝึก ควบคุมอารมณ์ให้ดี เพราะการทำงานเพื่อส่วนรมนั้น จะต้องคลุกคลีกับคนจำนวนมาก มีโอกาสที่จะ กระทบกระทั่งกันได้ง่าย ทำให้เดือดร้อนในภายหลัง ทั้งๆ ที่ทำด้วยความหวังดี ตนเองก็มีกรรม ติดตัวไป และก่อนที่จะทำงานเพื่อสังคม ให้ปรับปรุงสภาพในครอบครัวของตนให้ดี ต้องมีเวลาให้ลูกให้ ครอบครัวให้พอ ครอบครัวจะได้มั่นคงเป็นสุข ส่งผลให้เราทำงานได้เต็มที่ โดยไม่ต้องห่วงหน้าพะวงหลัง การทำงานไม่มีโทษทั้งเพื่อตนเองและเพื่อสาธารณประโยชน์ ท่านสรุปไว้ 10 อย่าง ดังนี้

6.5.9 ตัวอย่างการทำงานไม่มีโทษ

1. การรักษาศีลอุโบสถศีล
2. การทำงานช่วยเหลือกันในทางที่ชอบ
3. การสร้างสถานที่ปฏิบัติธรรม เช่น วัด เจตีย์ ฯลฯ
4. การปลูกต้นไม้เพื่อบูชาพระรัตนตรัยและให้คนได้พึ่งพาอาศัย
5. การสร้างสะพาน เพื่อให้คนสัญจรไปมาได้สะดวก
6. การสร้างประปา สร้างแหล่งน้ำ เพื่อให้ประชาชนได้ใช้น้ำสะอาด
7. การตักน้ำดื่มมาใช้ไว้ เพื่อให้คนได้ใช้สะดวกสบาย
8. การให้ที่อยู่อาศัยแก่บุคคล
9. การตั้งอยู่ในบุญกุศล หรือตั้งอยู่ในบุญกิริยาวัตถุ 10 ประการ
10. การถึงพร้อมด้วยศีลและการเจริญสมาธิภาวนา

ฯลฯ

6.5.10 อานิสงส์การทำงานไม่มีโทษ

คนทำงานมีโทษนั้น ได้กับเสียเป็นเงาตามตัว ยิ่งได้งานมากก็ทุกข์ใจมาก เข้าทำนอง อิ่มท้อง แต่พร่องทางใจ ยิ่งรวยได้ทรัพย์มากเท่าไรโอกาสที่จะเสียคนก็มากเท่านั้น ยิ่งทำก็ยิ่งทุกข์ คุณความดีในตัว ลดลงทุกที ส่วนคนที่ทำงานไม่มีโทษนั้นจะก้าวหน้าไปสู่ความสุขแท้และความเจริญแท้ ถึงแม้จะไม่รวยทรัพย์ แต่ก็รวยความดี

คนทำงานไม่มีโทษนั้นจะหลักก็เป็นสุข จะตื่นก็เป็นสุข ไม่อายใคร ไม่ต้องหวาดระแวงใคร เพราะ งานที่ทำเป็นประโยชน์แก่โลกล้วนๆ ไม่มีโทษเข้าไปเจือปนเลย ชื่อว่าได้ทดแทนบุญคุณของโลกที่อาศัยเกิดมา เมื่อทำงานเสร็จเรียบร้อยแล้วก็ได้สันติสุขเป็นเครื่องตอบแทนไปชั่วกาลนาน

ยศยอมเจริญแก่ผู้มีความหมั่น

มีสติ มีภาระงานสะอาด ใคร่ครวญก่อนแล้วจึงทำ

สำรวมแล้ว เป็นอยู่โดยธรรม ไม่ประมาท

ขุ. ธ. 25/12/18